

The author provides statistical data on church parish schools and literacy schools of the Kherson diocese from 1884 to 1894. The prevalence of this type of primary schools and their demand among the broad masses of the population is confirmed by the indicator of the quantitative growth of pupils, as well as the steady dynamics of its growth over the first 10 years of its existence in the territory of the Southern region of Ukraine.

According to the "Rules on Church Parish Schools" approved in 1884, education in the school provided, in addition to the Law of God and church singing, the provision of elementary knowledge of arithmetic, writing, reading, as well as the education of the younger generation "in the spirit of ecclesiasticism and statehood". Teachers played a huge role in ensuring the educational process. The article provides archival data on teachers' educational level of the Kherson diocese in the academic year 1889-1890.

It is underlined by the author the fact that a special place in primary school among educational subjects belonged to church singing, which was a necessary addition to the Law of God and mandatory for all pupils to study. The main goal of teaching singing in church parish educational institutions was religious and moral education and preparing pupils for participation in church worship. The training content included singing prayers and church hymns, familiarization with notes. The method of teaching church singing in many schools included learning by ear. "Meloharmonia" by L. Shpanovskiyi was used as manuals in some schools of the Kherson diocese. However, it is noted that there weren't unified teaching textbooks.

Key words: children's musical training, primary education, church parish school, study, singing, Southern Ukraine, Kherson diocese.

Дата надходження статті: 14.12.2021 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Данилюк С.С.

УДК 37.14

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi51.379>

Проконів Л. М.\*,

[orcid.org/0000-0001-8661-510X](https://orcid.org/0000-0001-8661-510X)

Бандура Л. Р.\*,

[orcid.org/0000-0002-5233-4219](https://orcid.org/0000-0002-5233-4219)

## ІСТОРИОГРАФІЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ (1991–2017 РР.)

У статті проаналізовано історіографію законодавчої бази, яка стосується розвитку інноваційних технологій в Україні (кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст.). У дослідженні згідно з визначеними етапами доведено, що в нормативних актах наголошувалося на тому, що інновації є невід'ємною частиною освіти. Детально розкрито основні питання історіографії інновацій, проаналізовано документи, матеріали форумів, конференцій щодо стану, розвитку, причин і шляхів розвитку інновацій. Починаючи з 1991 року, інноваційна освіта набула важливого значення. У цей час відстежується чіткий перехід від традиційної методики навчання та виховання до пошуку актуальних підходів, що зумовлено новими запитами суспільства.

Умовно питання розвитку інноватики розподілено на певні етапи: перший – 1991–1999 рр. – розгляд загальних проблем інноватики; другий умовно виділений етап (1999–2009 рр.) – етап апробації інноваційно-педагогічних технологій; третій етап 2009–

\*© Проконів Л. М.

\*© Бандура Л. Р.

2017 рр. Пов'язуємо його з реалізацією та впровадженням інноваційних технологій в освітній процес.

У статті проаналізовано, що в законодавчих актах наголошено на необхідності комп'ютеризації навчального процесу, апробації ІКТ та ІПТ. Освіта спрямована те, щоб навчити студента самонавчанню, залучити до наукової роботи. З'являються нові методи роботи, що зміцнюють освіту всього Європейського простору: навчальні візити, обмін досвідом, конференції тощо. Усе частіше виникає можливість брати участь у науково-педагогічних конкурсах, що сприяє розвитку інноватики студентів, їхньої впевненості, можливості самостійно шукати інформацію, систематизувати її, робити доповіді і в подальшому цікаво подавати матеріал. На цьому історичному етапі відбувається перетворення освіти в схожу до сучасної системи.

Ключові слова: школа, освіта, інновація, інноваційні технології, інформаційно-комунікаційні технології, інноваційний прорив.

**Постановка проблеми.** На сучасному етапі розвитку інноваційного суспільства формування інноваційних процесів є одним з важливих пріоритетів. Наразі освітній прорив характеризується глобальною технологізацією всіх сфер суспільного життя, що спрямоване на його інформатизацію, запровадження інноваційної, нестандартної системи навчання. За таких умов постійно зростають вимоги до підвищення рівня вищої освіти. Одним із пріоритетних напрямів модернізації галузі освіти є впровадження інноваційних педагогічних технологій, які забезпечують перебудову освітнього процесу в закладах вищої освіти та сприяють його ефективності, інтеграції української системи освіти до європейської. У цьому контексті проблематика публікації є актуальною і доречною.

**Аналіз досліджень.** Варто зазначити, що питання інноваційної освіти в Україні висунуте чи не на перший план. Сучасними вченими (О. Зінченко, О. Шендерук та ін.) детально проаналізовано особливості й сутність інновацій у сучасній освіті. Окремий пласт напрацювань у сфері освіти складають праці щодо стану вищої освіти України, її розвитку щодо впровадження інноваційних педагогічних технологій. Ці проблеми розкривають В. Биков, В. Гапон, А. Гуржій та ін.

Про необхідність розвитку інновацій свідчить кількість прийнятих державою законодавчих актів за роки незалежності держави, серед яких хочемо виділити програму «Освіта (Україна ХХІ століття)», закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про загальну середню освіту» тощо.

Законодавча база щодо становлення інноваційних технологій як важливих складових навчання, виховання та формування освітянської молоді, становить великий пласт інформації, яка потребує детального вивчення, аналізу, систематизації та визнання у сфері освіти, оскільки її ще не достатньо вивчено й опрацьовано в науковій літературі.

**Мета статті** – аналіз та систематизація законодавчої бази щодо інноваційних технологій в Україні.

**Виклад основного матеріалу.** Особливості історіографії порушеної проблеми ми розглядатимемо поетапно, починаючи з 1991 року. Перший етап – 1991–1999 рр. Варто зазначити, що саме 90-ті рр. ХХ століття відігравали значну роль у розвитку України як самостійної незалежної держави. Для подальшого розуміння проблеми проаналізуємо законодавчі документи з питань «інноватики».

Освіта – це основний чинник розвитку економічно стійкої та сильної держави, її культурного та духовного становлення. Інноватика як категорія прописана у низці освітньо-правових документів, що надали поштовх до швидкого розвитку сучасної освіти, серед яких: програма «Освіта (Україна ХХІ століття)», закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про інноваційну діяльність», указах Президента України

«Про Національну доктрину розвитку освіти», «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», концепція «Нова українська школа» та ін.

Відповідно до Закону України «Про освіту» (1991), а також унесених поправок до нього (в 1996 та 2017 роках), освіта в Україні керується сучасними інноваційними принципами, як-от: гнучкості та прогностичності, безперервності й різноманітності, відповідності освіти світовому рівню, а постійному інноваційному розвитку та адаптації відповідно до потреб суспільства. Звідси і бере початок наш умовно розподілений етап у проблематиці вивчення інноватики в освітньому процесі [9].

Важливим документом, в якому розглядаються питання інноватики, є прийнята Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)» (1992). У ній наголошувалося на тому, що стан освіти України в ті роки не відповідав вимогам. Важливою метою Програми було визначення основних шляхів реформування системи освіти. Серед таких реформ є впровадження в освітній простір як середньої школи, так і вищої освіти нових педагогічних технологій, які забезпечили б ефективне навчання та виховання дітей і майбутніх фахівців у вищих закладах. Ці проблеми розвитку вищої освіти в Програмі «Освіта» (Україна XXI століття) акцентовано в ред. 1996 року [13, с. 72].

У 1996 році реформа освіти в Україні набула нового значення. Передбачалось затвердження Державних стандартів дошкільної, загальної, професійної та вищої освіти. З того моменту традиційна раціональна система освіти, звичайно, з одного боку, створювала величезне підґрунтя для розвитку інноваційного освітнього простору, але з іншого – призвела до зміни пріоритетів. Виникла нагальна потреба змінити методику навчання та виховання. Основною проблемою, з якою стикалось суспільство, на той час, була невідповідність освітнього рівня випускників європейським стандартам і вимогам. Саме тому в системі освіти України 1990-х років знайшли місце інноваційні технології, які все частіше впроваджувались в освітній процес і школи, і ЗВО [13, с. 72].

У 90-х рр. ХХ ст. в освітній сфері стрімкого розвитку набув процес упровадження в заклади освіти ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій), що забезпечує формування технічно та технологічно освіченої творчої особистості, яка готова здійснювати трудову діяльність, здатна подбати про свій саморозвиток та зробити внесок у покращення умов життя в державі. Після прийняття у 1998 році Закону України «Про концепцію Національної програми інформатизації» відбулось централізоване оснащення ЗНЗ комп'ютерним обладнанням. Уперше Постановою Кабінету Міністрів України від 22.03.1999 № 431 було затверджено завдання та проекти Національної програми інформатизації України, державним замовником яких виступало Міністерство освіти України. У межах цих проектів розпочалося створення великих комп'ютерних мереж для цілей освіти і науки, комп'ютерно орієнтованого навчального середовища, розробка і впровадження інтелектуальних і дистанційних технологій навчання [7].

Як бачимо, в 1991–1999 рр. – умовно виділеному першому етапі розвитку інновацій – про інновації йдеться мова тільки в загальному. Першочергово на цьому етапі вирішувались проблеми складової інноватики – комп'ютеризації закладів освіти, адже це давало можливість спростити та систематизувати роботу вищих закладів освіти, перевести паперову інформацію в цифрову, а також надати закладам освіти доступ до інтернету.

Другий умовно виділений нами етап (1999–2009 рр.) – апробації інноваційно-педагогічних технологій, який захопив процес інноваційного навчання на всіх ланках освіти. Проаналізуємо детальніше вищу школу. Аналіз Концепції вищої освіти (1999 р.) показав дисбаланс між суспільним запитом на висококваліфікованих педагогічних працівників та застарілими змістом, структурою та технологіями навчання, моделями професійного розвитку працівників, які були зорієнтовані на формальне виконання всіх

вимог, а не на професійний розвиток і зростання педагогічних спеціалістів. Тому, з 1999 року в багатьох ЗВО почала реалізовуватись нова Концепція вищої освіти. Вона передбачала зміни: змісту, структури та технологій навчання. Змістовна характеристика цього етапу: відбувся перехід до Болонської системи навчання, а також індивідуалізація, інформатизація процесу навчання [13, с. 72–73].

Так, у Законі «Про інноваційну діяльність» (2002) у ст. 1 чітко визначається термін «інновації» – «новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [6].

У документі підтверджувалося, що інноваційною технологією може називатись не тільки новостворена, а й вдосконалена вже існуюча технологія.

В Указі Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» (2002) йде мова про те, що необхідною умовою успішного розвитку вищої освіти є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес задля успішної адаптації молоді в інформаційному суспільстві [8].

Детально про впровадження інновацій у професійно-технічну освіту наголошено в законі «Про професійно-технічну освіту» (2004). У ст. 7 вказано, що до повноважень спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у сфері професійно-технічної освіти належать: організація науково-методичного забезпечення професійно-технічної освіти, упровадження в навчально-виробничий процес досягнень науки, техніки, нових технологій, передового досвіду та інноваційних педагогічних технологій [12].

Як бачимо, на цьому етапі впровадження інновацій обов'язковим є введення в роботу зі студентами нових підходів до навчання. На підтвердження цього виданий у 2005 році Указ «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», в якому питання інформатизації та комп'ютеризації освіти, як складової інновацій було винесено чи не на перший план освітнього зростання. У ньому наголошено, що з метою дальшого розвитку освіти в Україні, її інтеграції у світовий освітній простір слід передбачати щорічно під час розробки проектів законів про Державний бюджет України бюджетні призначення на: видання достатньої кількості навчально-методичної літератури, модернізацію матеріально-технічної бази загальноосвітніх, вищих навчальних закладів; забезпечити ефективне використання інформаційних, зокрема мультимедійних та електронних засобів навчання, створення мережі інформаційного забезпечення сфери освіти, запровадження інтерактивних методів навчання [5].

Наступний етап – це 2009–2017 рр. Пов'язуємо його з реалізацією та впровадженням інноваційних технологій в освітній процес. Початком цього етапу став Болонський стратегічний форум, що відбувся у Лувені-ла-Ньов 29 квітня 2009 р., у якому взяли участь міністри вищої освіти 46 європейських країн-учасниць Болонського процесу та представники інших країн [3, с. 382].

У Декларації форуму було акцентовано питання глобальної співпраці і партнерства у вищій освіті. Зокрема зазначалося, що слід запровадити додаткові, новітні методи роботи, такі, як: взаємне навчання, навчальні візити та інша діяльність для поширення інформації щодо розширення та зміцнення Європейського простору вищої освіти і його взаємодії з європейським дослідницьким простором.

Таким чином, на початку ХХІ ст. освіта стала об'єктом пріоритетної уваги міжнародної спільноти. Проявом цієї тенденції став початок нового етапу європейської освітньої політики, що був оформлений в межах програми «Освіта та професійна підготовка 2010», яка була затверджена ще у травні 2000 р. на засіданні Єврокомісії в Лісабоні [1, с. 411].

Завдяки цьому форуму ми отримали змогу впроваджувати європейську

інноватику в освітній процес ЗВО.

Важливим для нашого дослідження є «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», в якій висвітлено наступні проблеми: повільне здійснення інформатизації системи освіти, упровадження в освітній процес інноваційних та інформаційно-комунікаційних технологій; відсутність системи мотивації і стимулювання інноваційної діяльності в системі освіти, нівелювання ризиків у зазначеній діяльності; неготовність певної частини працівників освіти до інноваційної діяльності [4].

Одним із стратегічних напрямів розвитку є: розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі.

Національна стратегія передбачає забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводження навчально-виховного процесу.

Відповідно до «Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013) модернізація системи освіти має відбуватись адекватно сучасним інтеграційним і глобалізаційним процесам, вимогам переходу до постіндустріальної цивілізації, що забезпечить стійкий рух і розвиток України в першій половині XXI століття, інтегрування національної системи освіти у європейський і світовий освітній простір. Зокрема, серед ключових напрямів освітньої політики мають бути розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі [4].

У змінах, унесених у Закон «Про освіту» від 05.09.2017, указується, що: педагогічні працівники, які впроваджують і поширюють методики інноваційного навчання (компетентнісного навчання та нові освітні технології) мають право отримувати доплату за успішне проходження сертифікації [10].

Інноваційним проривом в освіті стало затвердження Концепції «Нова українська школа» (2017). Згідно з реформою загальної середньої освіти випускник нової української школи – це інноватор, людина, що здатна змінювати все довкола на краще, імпровізувати, критично мислити та бути конкурентом на ринку праці [13, с. 74].

**Висновки.** Отже, проаналізувавши нормативно-правову базу освітнього процесу у вищій школі, можемо зробити висновки, що освітня система впродовж виділених нами етапів працювала на оновлення. А саме: уведення в навчальний процес інноваційних технологій, підходів, моделей розвитку. Дана публікація не розкриває всі аспекти проблеми, перспективним для нашого дослідження буде вивчення джерельної бази (архівних матеріалів, думок очевидців становлення освітнього процесу в незалежній Україні тощо) щодо історіографії розвитку інновацій у державі.

#### **Список використаних джерел:**

1. Артёмов І. В., Студеняк І. П., Головач Й. Й., Гусь А. В. Інновації у вищій освіті: вітчизняний і зарубіжний досвід: навч. посібн. Ужгород: ПП АУТДОР-ШАРК, 2015. 360 с.
2. Гройсман В. Про затвердження плану заходів на 2017–2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти Нова українська школа. Київ: Верховна рада України. № 903-р. 484 с.
3. Законодавчі акти України з питань освіти: Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. Київ: Вид-во Парламент, 2004. 404 с.
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: затв. Указом Президента України від 25.06.2013 року. №344. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text>
5. Про заходи МОН України по реалізації Указу Президента щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні»: наказ від 29.07.2005 № 453. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0454290-05#Text>
6. Про інноваційну діяльність: Закон України від 26.12.2002 № 380-IV, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>

7. Про Концепцію Національної програми інформатизації. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1998. № 27-28. Ст. 182. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text>
8. Про Національну доктрину розвитку освіти»: Указ Президента України від 17.04.2002. 2002. № 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
9. Про освіту: Закон України від 04.06.1991 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text>
10. Про освіту: Закон України від 05.09.2017. № 2145-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2053-19#n2>
11. Про проведення Всеукраїнського конкурсу інноваційних технологій у сфері професійно-технічної освіти у 2013 році: Наказ Міністерства освіти і науки України від 27.06.2013 № 862. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0791-13>
12. Про професійно-технічну освіту: Закон України від 26.12.2002. № 380-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>
13. Шендерук О. Б. Аналіз вищої освіти України кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Соціальні робота. Соціальна педагогіка*. Київ, 2014. Серія 11. С. 70-76.

### References:

1. Artomov I. V., Studeniak I. P., Holovach Y. Y., Hus A. V. (2015) Innovatsii u vyshchii osviti: vitchyzniani i zarubizhnyi dosvid. [Innovations in higher education: domestic and foreign experience]. *Navch. posibn. Uzhhorod: PP AUTDOR-ShARK*, № 23 [in Ukrainian].
2. Hroisman V. (2017) Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2017-2029 roky iz zaprovadzhennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity Nova ukrainska shkola [On approval of the action plan for 2017-2029 on the implementation of the Concept of implementation of state policy in the field of reforming general secondary education New Ukrainian School]. Kyiv. № 903-r [in Ukrainian].
3. Zakonodavchi akty Ukrainy z pytan osvity (2004) [Legislative acts of Ukraine on education.] Verkhovna Rada Ukrainy, Komitet z pytan nauky i osvity. Kyiv. Parlament [in Ukrainian].
4. Natsionalna stratehiia rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku. [National strategy for the development of education in Ukraine until 2021]. NO 344 (2013). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> [in Ukrainian].
5. About measures of MES of Ukraine on implementation Decree of the President of Ukraine "On urgent measures to ensure the functioning and development of education in Ukraine». NO453. (2005) Retrieved from URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0454290-05#Text> [in Ukrainian].
6. About innovative activity: NO 380-IV (2002) Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> [in Ukrainian].
7. On the Concept of the National Informatization Program: Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR). NO 27-28, article t.182 (1998). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
8. On the National Doctrine of Education Development ": Decree of the President of Ukraine NO 347. (2002). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> [in Ukrainian].
9. About the education. NO2145-VIII. (2017) Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12#Text> [in Ukrainian].
10. About the education. (1991). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/lawsshow/2053-19#n2> [in Ukrainian].
11. About the holding the All-Ukrainian competition of innovative technologies in the field of vocational education in 2013. NO 863. (2013). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0791-13> [in Ukrainian].
12. About the vocational education. NO 380-IV. (2002). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
13. Shenderuk O. B. (2014) Analiz vyshchoi osvity Ukrainy kintsia XX – pochatku XXI stolittia [Analysis of higher education in Ukraine in the late twentieth - early twenty-first century] *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Sotsialni robota. Sotsialna pedahohika*. Kyiv. Serii 11. [in Ukrainian].

**Prokopiv L. M.,**  
[orcid.org/0000-0001-8661-510X](https://orcid.org/0000-0001-8661-510X)

**Bandura L. R.,**  
[orcid.org/0000-0001-8504-347X](https://orcid.org/0000-0001-8504-347X)

**HISNTORIOGRAPHY OF THE LEGISLATIVE BASE  
 OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES DEVELOPMENT IN UKRAINE (1991–2017)**

*The historiography of legislative base that touches development of innovative technologies in Ukraine ( the end of XX of century - the beginning of XXI of century) is analysed in the article. According to the stages in the study was proved that the normatively-legal acts emphasized that innovation is an integral part of education. In a publication in detail are analysed the basic questions of historiography of innovations, documents, forums, conferences about state, development, reasons and ways of development of innovations. Beginning from 1991, innovative education purchased an important value. In this time is watched a clear transition from traditional methodology of studies and education to the search of new approaches that are provoked by the new queries of society. Conditionally the question of development of innovation is divided on the certain stages: the first – 1991–1999 – consideration of general issues of innovations; the second – 1999–2009 – the stage of innovative and pedagogical technologies approbation; the third stage – 2009–2017 – is linked with realization and introduction of innovative technologies in an educational process. The article analyzes that the legislation states the need for computerization of education and testing of information and communication technologies and pedagogical innovative technologies. Education is directed to teach a student of self-training, and bring over to the advanced study. Appear new methods of work, that strengthen formation of all European space: educational visits, exchange experience, conferences and others like that. More often come opportunities to participate in scientific and pedagogical competitions that develop the system of students' innovations, their confidence, opportunities to independently search for information, make reports and further interestingly submit material.*

*At this historical stage, education is being transformed into something similar to the modern system.*

*Key words: education, school, innovation, innovative technologies, information and communication technologies, innovative breakthrough.*

*Дата надходження статті: 18.12.2021 р.*

*Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Стинська В. В.*